

SÖKANDE

Konsumentombudsmannen (KO), 118 87 STOCKHOLM

MOTPART

Drivabolagen Aktiebolag, 556202-9966,

Box 63, 283 21 OSBY

Ställföreträdare: Styrelseledamoten P. P., adress som

ovan

SAKEN

produktsäkerhet avseende leksakspistoler

DOMSLUT

1. Marknadsdomstolen förbjuder Drivabolagen AB vid vite av fyrahundratusen (400 000) kr att tillhandahålla

a) leksakerna Police, Special Weapons And Tactics, S.W.A.T. (artikelnummer 2.25.0004), Air Power, Power Gun (artikelnummer 2.25.0002) och Detective Freeman (artikelnummer 2.25.0003),

b) andra produkter med väsentligen samma utformning och användning, om inte produkten uppfyller kraven i Svensk Standard för leksakers säkerhet, SS-EN 71-1/A6 punkt 4.17.1 c.

2. Marknadsdomstolen lämnar KO:s yrkande om åläggande att återkalla de under punkten 1 angivna leksakerna utan bifall.

YRKANDEN M.M.

1. KO har yrkat att Marknadsdomstolen vid vite skall förbjuda Drivabolagen AB (Drivabolagen) att tillhandahålla leksakerna Police, Special Weapons And Tactics, S.W.A.T. med artikelnummer 2.25.0004 (Police), Air Power, Power Gun med artikelnummer 2.25.0002 (Air Power) och Detective Freeman med artikelnummer 2.25.0003 (Detective) eller andra liknande produkter som inte uppfyller kraven i Svensk Standard för leksaker, SS-EN 71-1/A6.

2. KO har vidare yrkat att Marknadsdomstolen skall ålägga Drivabolagen vid vite att återkalla leksakerna Police, Air Power och Detective från andra näringsidkare och från konsumenter som innehar produkten samt att till konsumenter tillkännage erbjudandet om återkallelse i skälig omfattning i rikstäckande tidningar.

Drivabolagen har förklarat sig medge yrkandet om förbud och har i fråga om återkallelse bestritt att denna skulle omfatta annonsering i rikstäckande tidningar.

Marknadsdomstolen har i interimistiskt beslut den 20 december 2002 bifallit KO:s yrkande om säljförbud såvitt avser de angivna produkterna och lämnat yrkandet om återkallelse utan bifall.

GRUNDER OCH UTVECKLING AV TALAN

Parterna har anfört i huvudsak följande.

KO

Drivabolagen AB är leverantör av leksaker. Konsumentverket uppmärksammade den 4 december 2002 att en butik sålde leksaker utformade som pistoler med tillhörande sugproppspilar. De pistoler som såldes i butiken var de som namnges i punkten 1 under yrkanden. Pistolerna hade levererats av Drivabolagen.

Enligt leksaksstandarden SS-EN 71-1/A6, punkt 4.17.1 c, skall projektiler med sugpropp som anslagsyta ha en längd av 57 mm eller mer när de mäts med dess sugpropp på flat yta och under en kraft som utvecklas av dess egen vikt. Till de i målet aktuella leksakspistolerna hör sugproppspilar som omfattas av standarden.

Konsumentverkets enhet Testlab har genomfört en mätning av sugproppspilarna. Mätningarna visade att pilarna tillhörande Police var 36,0 – 36,1 mm långa, pilarna tillhörande Air Power var 45,2 mm långa och pilarna tillhörande Detective var 44,4 – 45,5 mm långa. Samtliga pilar var alltså för korta och således inte utformade i överensstämmelse med leksaksstandarderna.

I Sverige inträffade år 1997 ett dödsfall orsakat av en snarlik produkt som de nu aktuella sugproppspilarna. Leksaken som orsakade olyckan bestod av en pistol och några mjuka sugproppspilar i plast. Pilarna var ca 30 mm långa och den breda änden med sugpropp hade en diameter på ca 15 mm. Pilen fastnade i en pojkes hals varvid han kvävdes. I USA har flera dödsfall orsakats av liknande produkter. Under 2002 har ett dödsfall inträffat i England då en 11-årig pojke kvävdes till döds av en till leksakspistol hörande mjuk projektil med sugpropp i änden. Den pilen var 34 mm lång.

Samtliga de i målet aktuella pilarna ryms vidare i den testcylinder som används för att prova om föremål, särskilt munpåverkade leksaker eller leksaker avsedda för barn under tre år, har en storlek som medför risk för kvävning.

Säljförbud

Med hänsyn till att de aktuella pistolerna inte uppfyller standardens krav om minsta längd och med beaktande av risken för dödsolyckor bör säljförbud meddelas. Ett säljförbud bör också omfatta andra leksaker med sugproppsprojektiler som inte uppfyller kraven i SS-EN 71-1/A6.

Vad Drivabolagen anfört om att pistolerna redan hade beställts vid tidpunkten för leksaksstandardens fastställande och att företaget först den 4 december informerats om innehållet i standarden saknar betydelse i målet.

Den omständigheten att Drivabolagen inte längre tillhandahåller de aktuella leksakspistolerna utgör inte skäl mot ett beslut om försäljningsförbud. KO:s yrkande omfattar även andra liknande produkter som inte uppfyller kraven i leksaksstandarderna. Ett förbud i enlighet med yrkandet kan förväntas motverka att fler produkter med de aktuella bristerna tillhandahålls och måste antas få en betydande praktisk effekt.

Återkallelse

De aktuella leksakspistolerna har sålts i ca 3 400 exemplar. Det kan därför antas att ett ansevärt antal leksakspistoler finns hos enskilda konsumenter och i lager hos olika näringsidkare/återförsäljare. Brukarkretsen är barn och produkten kan orsaka dödsfall. Skaderisken kan endast undvikas om pilarna kasseras. Leksakerna, som kostade mellan 29.50 kr och 79.50 kr, kan inte anses ha ett så obetydligt värde att det är rimligt att konsumenterna skall kasta dessa utan ersättning från näringsidkaren som sålt produkten eller från näringsidkare i tidigare säljled. Det finns därför skäl att meddela ett åläggande om återkallelse. För att den nödvändiga informationen så långt som möjligt skall nå ut till dem som skall informeras bör ett tillkännagivande om återkallelsen åtminstone ske genom annonsering i rikstäckande tidningar.

Det varningsbrev som Drivabolagen låtit sätta upp i butikerna är bristfälligt utformat eftersom skaderisken som är förknippad med användandet av sugproppspilarna, nämligen dödsfall, inte framgår. Drivabolagen kan inte genom de vidtagna åtgärderna anses ha säkerställt att tillkännagivandet av återkallelsen har kommit till konsumenternas kännedom.

Enligt KO:s uppfattning är pistolernas livslängd tillräckligt lång för att en återkallelse skall vara motiverad.

Drivabolagen

Drivabolagen är ett grossistföretag som har som affärsidé att serva svensk dagligvaruhandel med svårskötta sortiment, bl.a. leksaker. Företaget, som har 650 livsmedelsbutiker som kunder, ser till att butikernas avdelningar är välfyllda med varor, att dessa är tydligt prismärkta och uppfyller de krav som ställs gällande produktsäkerhet och funktion. Produkter som inte fungerar tillfredsställande, är trasiga eller inte längre är i säsong byts ut av bolagens säljare. Bolagens leverantörer befinner sig i Europa och Asien.

Police har sålts i 200 exemplar och dess pilar är endast 37 mm långa. Air Power har sålts i 1 700 exemplar och dess pilar är 49 mm långa. Detective har sålts i 1 500 exemplar och dess pilar är 48 mm långa. Slutligen fanns ytterligare två pilpistoler i företagets sortiment, med tillhörande pilar som uppmättes till 52 respektive 54 mm. Dessa två pistoler hade ännu inte

släppts ut då företaget informerades om pilpistolernas säkerhetsregler och de kommer heller inte att säljas eller distribueras.

Säljförbud

Drivabolagen motsätter sig inte ett säljförbud av produkterna. Företaget har sedan den 5 december 2002 upphört med all försäljning och marknadsföring av farliga och otillåtna pilpistoler. De aktuella produkterna kommer att återsändas till tillverkaren.

De i målet åberopade föreskrifterna i leksaksstandarden hade inte börjat gälla när Drivabolagen i mars 2002 beställde de aktuella pistolerna. Drivabolagen informerades inte om de nya föreskrifterna förrän den 4 december 2002. Företaget kommer nu att förbättra sina rutiner beträffande uppföljning av gällande krav och regler avseende produktsäkerhet.

Återkallelse

Sedan Konsumentverket den 4 december 2002 informerade om säkerhetskraven för pilpistoler, har företaget vidtagit följande åtgärder. Den 4 december 2002 meddelade företaget sina säljare att omgående ta bort samtliga pilpistoler från butikshyllorna. Den 13 december 2002 skickade företaget ut ett brev till kundbutikerna, som ombads att sätta upp ett varningsbrev på synlig plats i butiken. I de fall varningsbrevet ej sattes upp av butiken har företags egen personal tillsett detta. I varningsbrevet angavs bl.a. att pilpistoler med sugpilar som varit för korta i förhållande till SS-EN 71-1 sålts i butiken och att sådana pilpistoler med pilar kortare än 57 mm får återlämnas varvid pengarna betalas tillbaka. Bolagets syfte med brevet var att informera kunderna om de aktuella produkternas farlighet och om möjligheten att återlämna dessa och få pengarna tillbaka. Bolaget har vid återlämning inte krävt bevis på inköpskanal eller ursprung.

Erfarenhetsmässigt är livslängden på den aktuella typen av leksaker ca två veckor. Det som försvinner först är pilarna som skjuts iväg för att ofta hamna i hemmets dammsugare. Med hänsyn till den korta livslängden bedömer företaget risken som mycket liten dels att det skulle finnas fungerande pilpistoler ute hos konsumenterna, dels att dessa skulle komma att användas felaktigt. De aktuella pistolerna var märkta med varningstexten ”olämpliga för barn under 3 år. Kvävningsrisk”.

Drivabolagen har inte för avsikt att tillkännage erbjudandet genom att annonsera i press. Annonsering har visat sig ha mycket dåligt genomslag. Om återkallelse ska annonseras i dagspress måste konsumenten kunna bevisa att produkten tillhandahållits av Drivabolagen. I annat fall kan konkurrenter utnyttja tillfället till att låta Drivabolagen betala för deras lager. Slutligen har inte företaget ekonomiska resurser för att genomföra en sådan annonsering som KO yrkar.

BEVISNING

KO har som bevisning åberopat de aktuella sugproppspilarna, en testcylinder, Testlabs protokoll från mätningarna samt en notifikation avseende den produkt som orsakade ett dödsfall år 1997.

Drivabolagen har som bevisning åberopat skriftlig order till säljare hos Drivabolagen att ta pilpistolerna i retur och tillse att varningsbrevet sätts upp i butik, intyg från säljare att så har skett samt brev till butik och kopia på varningsbrev.

DOMSKÄL

Säljförbud

Enligt 6 § produktsäkerhetslagen (PSL) kan Marknadsdomstolen förbjuda en näringsidkare, som tillhandahåller en vara eller en tjänst som medför särskild risk för skada på person eller egendom, att fortsätta med det. Förbudet får även avse annan liknande vara eller tjänst med samma skaderisk. I förarbetena till bestämmelsen (prop. 1988/89:23 s. 87) anförs att skaderisken skall vara så betydande att ett förbud inte uppenbarligen är ett alltför långtgående ingrepp. Vidare anförs att risker för dödsfall eller allvarlig personskada alltid bör föranleda ingripande, under förutsättning att ett sådant kan antas få någon praktisk effekt. Enligt tidigare förarbeten (prop. 1975/76:34 s. 128) kan ställningstagandet vid riskbedömningen grundas på provningar, rapporter om skadefall eller annan utredning.

Av uttalandena i förarbetena och Marknadsdomstolens praxis (se bl.a. MD 1982:7, 1993:12, 1996:8 och 1998:1) framgår att säkerhetsnormer har stor betydelse vid den riskbedömning som skall göras. Leksaksstandarden, SS-EN 71-1 Leksaker – Säkerhetsregler – Del 1: Mekaniska och fysikaliska egenskaper, är en fastställd översättning av en harmoniserad euro-

peisk standard för leksakers säkerhet som har utarbetats av den europeiska standardiseringsorganisationen CEN och antagits av Sverige såsom medlem av CEN. Sådana harmoniserade standarder har grundläggande betydelse för tillämpningen av EG:s direktiv för leksakers säkerhet, vilket genomförts i Sverige genom lagen (1992:1327) om leksakers säkerhet och till lagen anslutande författningar. Standarden SS-EN 71-1/A6 fastställdes den 28 juni 2002 och skall tillämpas tillsammans med SS-EN 71-1.

Enligt punkten 4.17.1 c i SS-EN 71-1/A6 skall projektiler med sugpropp som anslagsyta ha en längd av 57 mm eller mer när de mäts med dess sugpropp på flat yta och under en kraft som utvecklas av dess egen vikt. Till de i målet aktuella leksakspistolerna hör sådana projektiler som avses i standarden.

Sugproppspilarna har mätts av Konsumentverkets enhet Testlab, som är ett ackrediterat laboratorium. Enligt Testlabs rapport uppfyller inte någon av de uppmätta pilarna kraven i standarden såvitt avser minimilängd. Föreskriften i standarden har utarbetats mot bakgrund av att sådana projektiler har orsakat kvävningsolyckor och det därför är viktigt att en projektil är så lång att den kan avlägsnas om den blockerar luftvägarna. Härtill kommer att det i målet är visat att liknande produkter har orsakat dödsfall. Genom denna utredning finner Marknadsdomstolen det utrett att de aktuella sugproppspilarna medför sådan risk för skada på person som avses i 6 § PSL. Pistolerna med de tillhörande sugproppspilarna har tillhandahållits av Drivabolagen. Att försäljning av pistolerna numera har upphört utgör inte skäl mot ett försäljningsförbud. Sådant förbud avseende de aktuella pistolerna skall därför meddelas i enlighet med KO:s yrkande därom. Vad Drivabolagen anfört om att den i målet åberopade standarden inte hade trätt i kraft när pistolerna beställdes kan inte föranleda någon annan bedömning. Förbud skall även meddelas beträffande andra produkter med väsentligen samma utformning och användning som inte uppfyller punkten 4.17.1 c i standarden SS-EN 71-1/A6.

Återkallelse

Enligt 8 § 1 st PSL kan Marknadsdomstolen ålägga en näringsidkare att återkalla varan från den som innehar den, om näringsidkaren har överlåtit en vara som medför särskild risk för skada på person eller egendom. Ett sådant åläggande får dock enligt 11 § samma lag meddelas endast om det kan antas få en skadeförebyggande verkan som inte är obetydlig. Vid

prövningen skall, enligt samma bestämmelse, beaktas i vilken omfattning varan kan antas finnas i behåll och brukas, skaderisken och omständigheterna i övrigt.

Som Marknadsdomstolen har funnit vid bedömningen om säljförbud medför de i målet aktuella pistolerna särskild risk för skada på person. I målet är vidare utrett att pistolerna har sålts i c:a 3 400 exemplar under hösten 2002. Ifråga om pistolernas livslängd har Drivabola-
gen anfört att den kan beräknas till ungefär två veckor. KO har gjort gällande att livslängden är längre än så.

Vid en samlad bedömning av risksituationen finner Marknadsdomstolen att en återkallelse av de aktuella pistolerna inte kan antas få en skadeförebyggande verkan som är annat än obetydlig. Mot denna bakgrund skall ett åläggande att återkalla pistolerna inte meddelas. KO:s yrkande om återkallelse skall därför lämnas utan bifall.

På Marknadsdomstolens vägnar

C H Fallenius

Ledamöter: Christer Fallenius, ordförande, Ingegerd Westlander, Lars-Gunnar Mattsson, Anders Stenlund och Barbro Wickman-Parak. Enhälligt.

Sekreterare: Malin Nyman